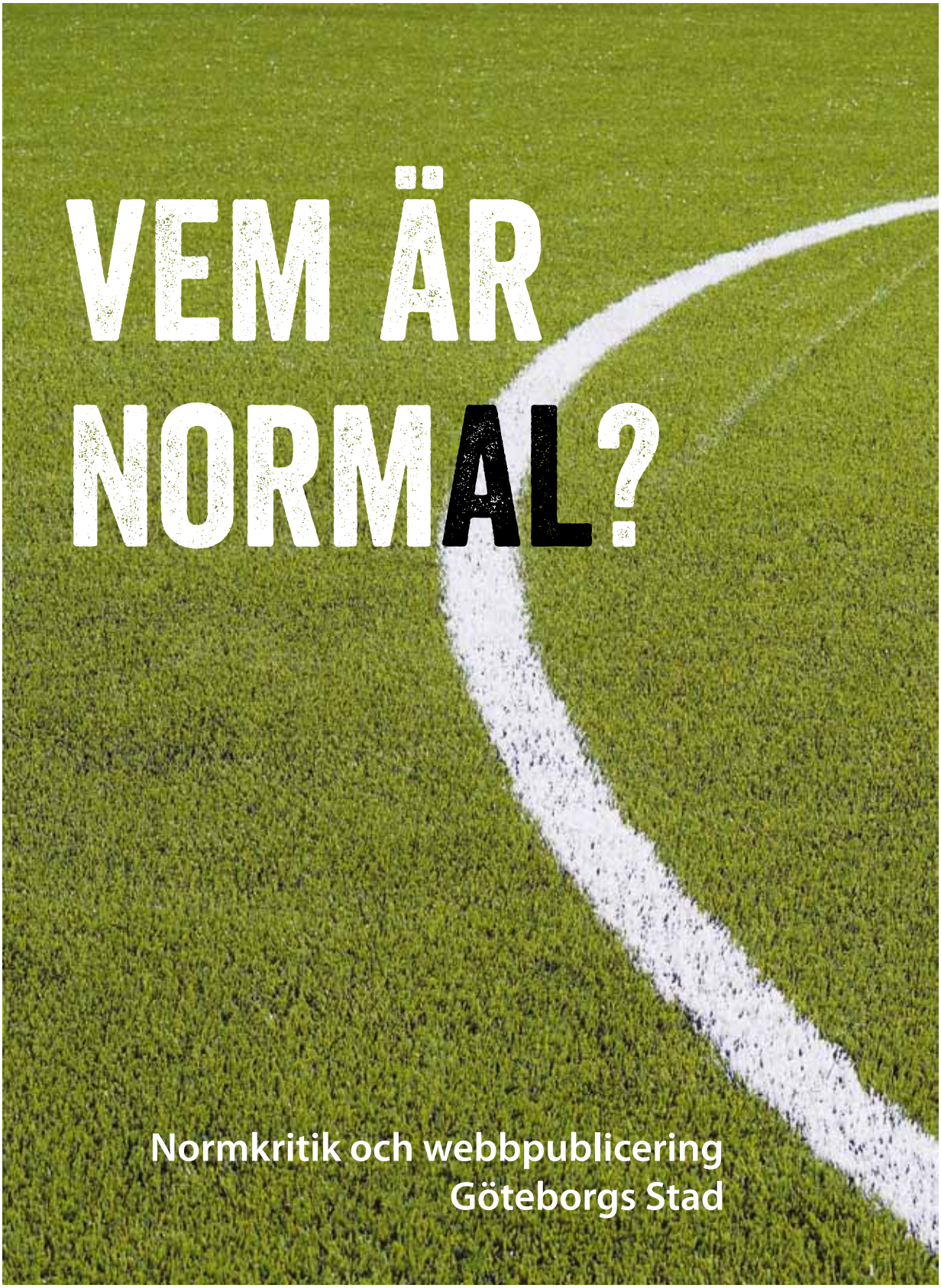

VEM ÄR NORMAL?

Normkritik och webbpublicering
Göteborgs Stad

Göteborg ska vara en stad för alla. Det innebär bland annat att stadens webbplats har som mål att inkludera alla medborgare – oavsett vem hon, han eller hen är. För att nå det målet pågår ett ständigt förbättringsarbete.

Den här skriften har kommit till efter att goteborg.se granskats utifrån ett normkritiskt perspektiv, på uppdrag av huvudredaktionen och webbenheten hösten 2012.

Granskningen är gjord av Maria Jacobson och Anna-Carin Jansson som är journalister med lång erfarenhet både av konsultuppdrag inom området mänskliga rättigheter och av normkritisk granskning. Utifrån analysen av 15 välbesökta sidor på goteborg.se har de skrivit det här materialet som ett stöd för normkritiskt arbete med text och bild.

Vem är normal? Normkritik och webbpublicering
Konsument och medborgarservice, Göteborgs Stad 2013

Text: Maria Jacobson och Anna-Carin Jansson
Bild: Bert Leandersson
Form: Duolongo
Tryck: Sandstens Tryckeri AB

Jobba normkritiskt

Kommunikation är en viktig del av den kommunala verksamheten. Målet med goteborg.se är att nå och inkludera alla medborgare.

Ett led i det arbetet är att skriva begripligt – använda klarspråk. Men till synes neutral information kan dölja normer och informella maktstrukturer. För att komma åt dessa är normkritik användbart. Normkritik är att ifrågasätta det som tas för givet. Att kritiskt granska det vardagliga, det ”normala”, det som uppfattas som självklart.

Till vem eller vilka vänder du dig?
Vad skriver du om?
Hur skriver du?
Vilka syns i text och bild?
Vilka finns inte med?

Ett exempel. Termen ”invandrartäta områden” förekommer ibland i debatten. Här kan du exempelvis fråga dig: Är detta en neutral beskrivning? Är termen värdeladdad? Kan man skriva svensktäta områden för stadsdelar där etniska svenskar är i majoritet? Är det vanligt?

Ytterligare exempel: ”Anna Persson är ny chef på tekniska avdelningen. Hon är liten och späd men tvekar inte att ta kommando över den nya infrastrukturplanen.” Frågor: I jämförelse med vem är Anna Persson liten? Med dig? Med de andra cheferna? Varför är det viktigt att nämna längd och storlek? Handlar det egentligen om att du – och andra – tycker att det är anmärkningsvärt att en kvinna är teknisk chef? Varför det i så fall?

På samma vis kan bilder dölja normer och värderingar. Ta ett vanligt exempel: Styrelser och ledningar för bolag och nämnder presenteras ofta på bild på kommunala hemsidor. Låt säga att majoriteten är vita män med svenskklingande namn i 50-årsåldern. Vilka normer avslöjas? Exempelvis att den som är etnisk svensk och medelålders är en önskvärd chef. Men också att chefen är en man. Hur ser det ut med funktionalitet och chefskap?

Den här skriften om normkritisk publicering hjälper dig att upptäcka normer och väcker tankar om hur du kan jobba mer inkluderande.

Vad menas med normer?

Normer finns överallt. Alltifrån byggnormer till uppförandekoder. Sociala och kulturella normer bestämmer det godtagna och eftersträvansvärda – det normala – i en viss grupp, eller i ett samhälle. Den här skriften handlar om normer knutna till diskrimineringslagen och mänskliga rättigheter, till exempel normer om funktionalitet och sexuell läggning.

Ofta är normer så självklara att de inte uppfattas som regler, utan som det naturliga och riktiga. När någon, eller något, bryter mot normen händer två saker. För det första blir normen synlig. För det andra görs den som bryter mot normen till avvikare. Det handlar om makt. Ett vi-och dom-tänkande upprättas. I många fall sker det omedvetet. ”Vi” ifrågasätts sällan medan ”dom” ofta ses som problem. När det skrivs om segregerade områden avses sällan Askim, trots att det är en av stadens mest segregerade stadsdelar – med 85 procent etniska svenskar. Däremot beskrivs segregationen i Hjällbo som ett problem trots att det där finns en mångfald av olika etniciteter – men endast 11 procent etniska svenskar.

Vad är normkritik?

Normkritiken har sina rötter i bland annat feministisk, queerteoretisk och postkolonial forskning. Med den flyttas fokus från det påstått avvikande till det som ses som normalt. Normkritiken används för att motverka diskriminering. Länge har tolerans betonats i arbetet för mänskliga rättigheter. Att vara tolerant anses eftersträvansvärt. En normkritisk reflektion blir: Vem har makten att tolerera vem? Att istället använda begreppet respekt öppnar för jämbördighet. Det finns en skillnad i att tolerera någon och att respektera någon.

Vad är normkritisk kommunikation?

Eftersom normer påverkar hur du ser och beskriver världen är det viktigt att vara medveten om dem. Än så länge saknas vetenskapliga studier om hur normer styr webbaserad kommunikation. Vi använder oss därför av forskning om traditionella medier. Den person som förekommer oftast i de stora medierna som exempelvis dagstidningar och tv, är en vit heterosexuell medelålders man utan funktionsnedsättning, med god utbildning och bra jobb. Den här sortens man kan därför sägas vara normen i medierna, liksom i samhället i stort. Medierna både skapar och återskapar normer. Ett vanligt sätt är att använda stereotyper, en sorts förenklade bilder av olika grupper och företeelser. Exempelvis kopplas islam ihop med terrorism och på så sätt misstänkliggörs hela gruppen muslimer.

Därför behövs normkritisk tänkande i hela produktionen av webbplatsen – från ax till limpa. I varje led behöver du fundera över urval av information, hur den framställs, på vilket sätt den illustreras och vem som är den tänkta mottagaren.

Normer kopplade till diskrimineringslagen

Lagen har sju diskrimineringsgrunder. De är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Till varje diskrimineringsgrund finns ett antal normer kopplade. Lite hårdraget kan sägas att lagar mot diskriminering tillkommit därför att ett antal grupper inte får sina rättigheter tillgodosedda – de som avviker från normen riskerar att diskrimineras.

Vi har, förutom diskrimineringsgrunderna, även valt socioekonomisk bakgrund som en faktor att ta hänsyn till. Det är enligt svensk lag ingen diskrimineringsgrund men ryms inom området mänskliga rättigheter.

Eftersom normerna påverkar vem och vilka som får vara med i publicistiska sammanhang, liksom på vilket sätt, är det viktigt att du gör dig medveten om hur normerna styr ditt arbete.

Diskrimineringslagens så kallade bemötandeparagraf (§17) är tydlig med att offentliganställda är förbjudna att diskriminera i bemötande med allmänheten. Hemsidor, broschyrer och andra publicistiska material är kommunikation till medborgarna och kan därför betraktas som en form av bemötande.

Vem ser du framför dig?

I det praktiska arbetet är det viktigt att fundera på vem du utgår ifrån när du skriver eller väljer bilder. På det viset kan du undvika stereotyper. Några normer att vara uppmärksam på:

Könsnorm: Antagande om att det endast finns två kön som är varandras motpoler och som kompletterar varandra. Hela samhället är organiserat utifrån den uppdelningen. Bland annat är familjebegreppet knutet till tvåkönsnormen. Singelpersoner blir därmed avvikare trots att singelhushåll är den vanligaste typen av hushåll i storstäderna. Vissa egenskaper kopplas ihop med respektive kön och värderas olika. Ett vanligt mönster i medierna är att män skildras som aktiva och kvinnor som passiva. Män förekommer ofta som experter eller maktpersoner, medan kvinnor oftare får uttala sig som den ”vanliga människan.” Den starka uppdelningen i antingen kvinna eller man gör att frågor som handlar om könsöverskridande väcker starka känslor. Ett exempel från år 2012 är hen-debatten, det vill säga diskussionen om ett könsneutralt pronomen som ett alternativ till att skriva hon eller han.

Norm om svenskhet: Utgångspunkt om att det endast finns ett sätt att vara svensk på. Ibland talas också om vithetsnormen. Föreställningen om svenskhet utgår till exempel ifrån att en riktig svensk är vit. För en del år sedan ansågs det fint att vara ”osvensk” när man bröt mot den ”svenska” lagomheten; gestikulerade, protesterade och var spontan på ett ”osvenskt” sätt. Numera sägs det sällan uppskattande att något är ”osvenskt”. Nyhetsmedierna har på olika sätt bidragit till att förknippa det i sig ganska innehållslösa begreppet ”invandrare” med negativa egenskaper. Ett antal stereotyper upprepas av medierna, exempelvis ”invandrarkvinnan” och ”invandrarmannen”. Ofta paras dessa ihop med stereotypen av ”förorten” som i sig gestaltats som både främmande och skrämmande.

Norm om religiositet: I Sverige råder religionsfrihet men i praktiken präglas samhällsliv och lagstiftning av en sekulariserad kristendom. Även om gudstjänstbesökarna är få numera är det kristna religiösa högtider som utgör helgdagar. Medierna har ofta svårt att hantera frågor som rör religion och det finns forskning som tyder på att såväl kristna och muslimer beskrivs som avvikare. Islam är kanske den religion som oftast skildras med negativa stereotyper, särskilt efter 11 september 2001. Muslimer kopplas ihop med våldshandlingar, terrorism och fanatism. En bild på en kvinna i slöja har blivit en symbol för religiöst förtryck. Samtidigt har svenska nyhetsmedier blivit mer medvetna om vilken skada stereotyper kan göra och bevakningen har nyanserats.

Norm om funktionalitet: Föreställning om att alla har full funktionalitet. Sällan skildras personer med funktionsnedsättning i första hand som unika individer utan för det mesta som representanter för en grupp. Det gäller även personer som tillhör andra diskriminerade grupper.
En enskild person används för att gestalta en problematik som antas gälla alla med funktionsnedsättning. Det är också sällsynt att personer med funktionsnedsättning förekommer i medierna om texten eller inslaget handlar om något annat än just funktionshinder. När dessa personer skildras är det ofta med ett tycka-synd-om-perspektiv, ett offerperspektiv. Alternativt en välvillig ton där personens duktighet framhålls – hon eller han har lyckats TROTS "sitt handikapp". Undertexten blir att man antyder att personer med funktionsnedsättning inte förväntas lyckas med något.

Heteronorm: Det tas för givet att alla är heterosexuella. Den som bryter mot normen sägs komma ut. Det vill säga, en heterosexuell person behöver aldrig komma ut. Medierna är en av heteronormens största arenor även om det på senare år börjat luckras upp. Det är inte särskilt kittlande att betona att någon är heterosexuell, medan den laddningen fortfarande finns runt de som bryter heteronormen. När icke-heterosexuella får komma till tals är det oftast i storstadspressen och då i regel i ett sammanhang där homo- och bisexualitet förknippas med ett problem, exempelvis hatbrott eller diskriminering. Eller när det är Pridevecka.

Åldersnorm: Förväntningar om hur man ska bete sig i en viss ålder. I ett samhälle där produktivitet skattas högt uppvärderas personer i produktiv ålder. Ungdomlighet är ett ideal fastän ungdomar i realiteten har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Den åldrande befolkningen anses samtidigt vara samhällets stora utmaning. I nyhetsflödet är en medelålderns man den mest förekommande personen. I reklamen är unga kvinnor den mest synliga gruppen. Medieforskare kopplar synlighet i medier till vilken makt och vilken funktion olika grupper tillskrivs i samhället. Gruppen medelålders män har faktisk makt och dominerar därför nyhetsrapporteringen medan unga kvinnor i första hand är intressanta som konsumenter. Trots att gruppen äldre är den största i förhållande till andra åldersgrupper är äldre människor så gott som osynliga i medierna. Om och när de skildras handlar det ofta om något problem som har med ålder att göra.

Medelklassnorm: Ideal om en viss ekonomisk standard, social position, utbildning, livsstil och värderingar. Normen uttrycks både i nyheter och i populärkultur. Det är den självklara utgångspunkten när världen beskrivs – vi:et i berättelsen. Medierna är en arena för en bred diffus medelklass där en liten men tydlig arbetarklass och en överklass sticker ut. Titlar, yrkespositioner, kläder och språk kan exempelvis ge signaler om vilken klass en person i medierna tillhör, så kallade klassmarkörer.

Informationen på goteborg.se ska vara begriplig och inkluderande. Som ett led i arbetet med att förbättra webbplatsen har bland annat en skrivhandbok, Klarspråk, tagits fram. Hösten 2012 granskades goteborg.se även utifrån ett normkritiskt perspektiv. Syftet var att säkerställa att webbplatsen är tillgänglig för alla – oavsett vem besökaren är.

För att belysa hur informationssökande kan se ut beroende på vem man är valde vi att skapa sju fiktiva personer. Samtliga personer bryter på olika sätt mot normer som är kopplade till lagens diskrimineringsgrunder.

FIKTIVA BESÖKARE

på goteborg.se

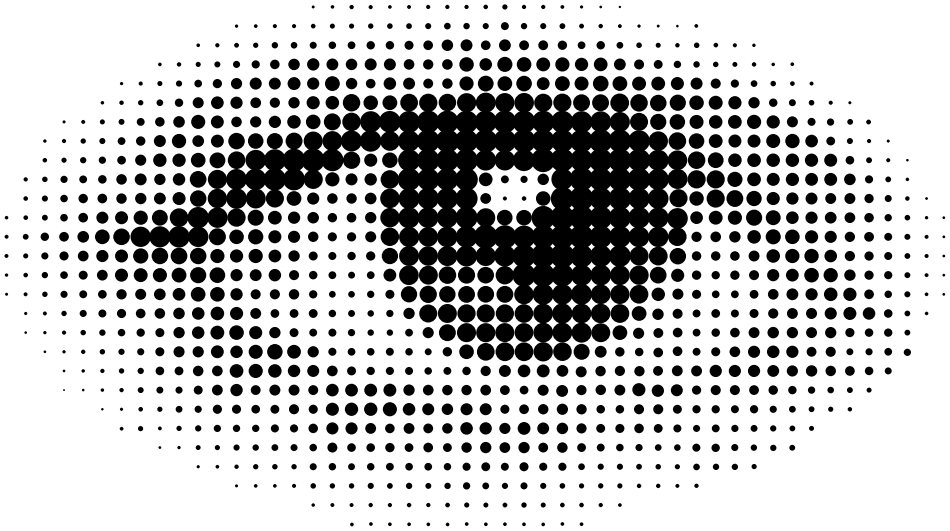

BAD FÖR ALLA

Maryam är nyinflyttad i Göteborg och vill motionssimma. Hon vill följa islamiska regler för bad, vilka bland annat handlar om vad man har på sig och att man badar tillsammans med andra muslimska kvinnor. Maryam vet att det finns flera kommunala badhallar i Göteborg och söker sig via Kultur & Fritid på goteborg.se till Bad- och simhallar i Göteborg. Där läser hon sidans huvudtext men hittar ingen information som berör henne. Däremot nämns att det finns utomhusbad och handikappbad.

Den snabba vägen är att söka i webbplatsens sökfält. Maryam söker på *muslimsk kvinna bad* men får noll träffar. Hon prövar då med *bad för kvinnor* och får 16 träffar. Ingen av dem ger någon vägledning. Hon inser att hon får gå igenom varje bad på listan.

På de två första hittar hon ingen information alls. Simhall nummer tre är Frölundabadet/Frölunda kulturhus. Maryam letar efter en lämplig flik men hittar ingen. Däremot finns en sökfunktion och hon provar *muslimska kvinnor*. Hon får en träff i en lista på föreningar som hyr in sig på badet. En av föreningarna är Muslimska kvinnors idrottsförening och dit finns en länk. På MKIF:s hemsida får Maryam veta att det finns badtider både i Frölunda och på Lundbybadet. Hon kontaktar föreningen för mer information.

! För att få den information hon behövde fick Maryam lämna goteborg.se. Samtidigt var det genom goteborg.se hon hittade föreningen, vilket visar att staden och föreningslivet i det här fallet samarbetar runt information.

? Varför finns inte informationen direkt på goteborg.se? Vilka skäl talar för och emot att erbjuda information direkt från sin egen webbplats? Eller är det bara en oreflekterad miss?

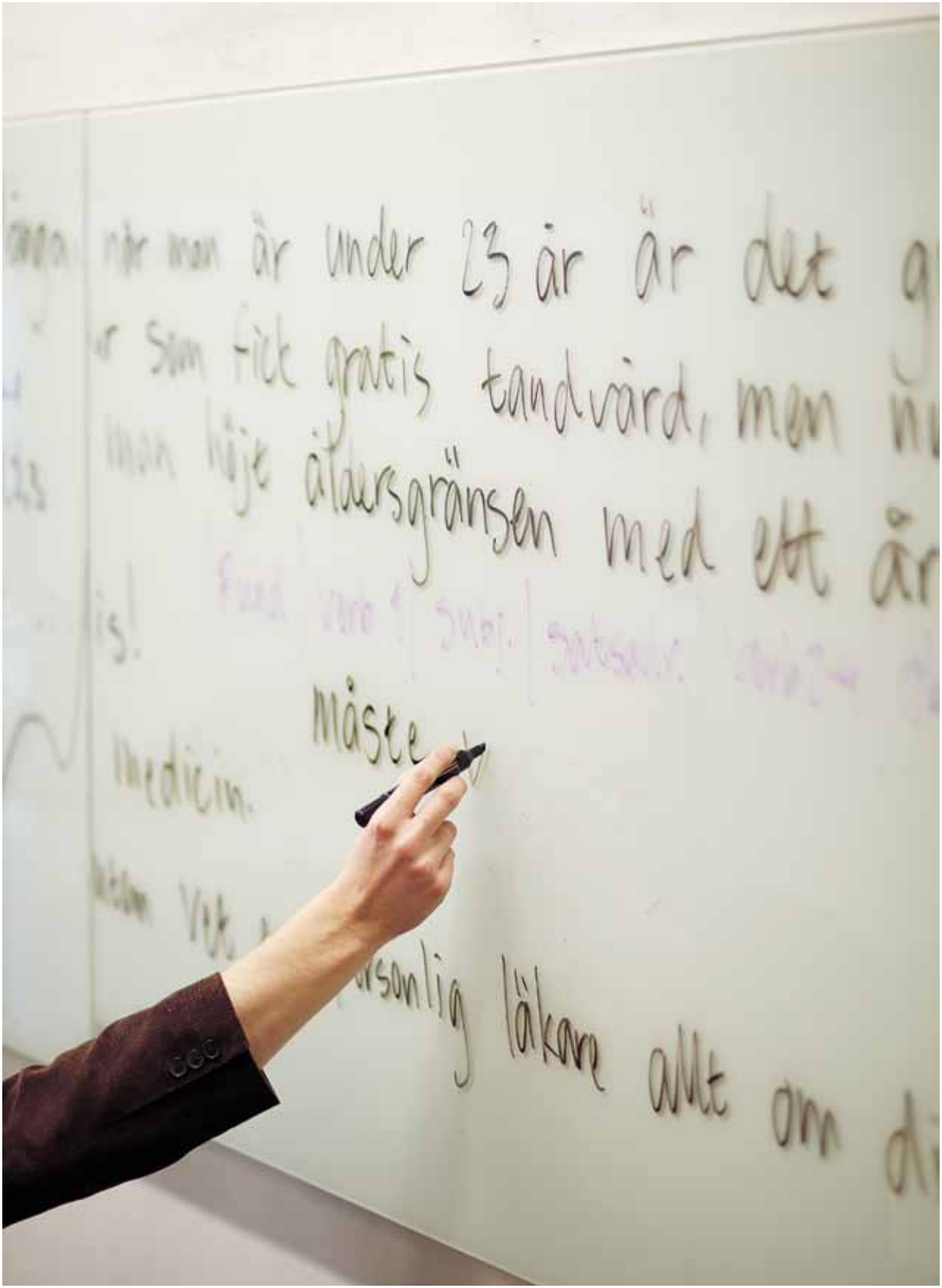
är under 23 år är det
som fick gratis tandvård, men
höjt åldersgränsen med ett år
måste
medicin.
personlig läkare allt om

WHAT IS SFI?

Kabir har arbetat som allmänmedicinsk läkare på sjukhus i Damaskus. Tillsammans med sin familj har han flytt till Sverige och fått uppehålls-tillstånd här. För att återuppta sitt yrke behöver han lära sig svenska.

Kabir letar sig fram till goteborg.se. Eftersom arabiska inte är tillgängligt på google translate prövar han med engelska. Han väljer fliken Pre-School & Education och hittar Swedish for immigrants, SFI. Under What is SFI? ser han att det finns SFI för högskoleutbildade. Han ville gärna ansöka direkt från webbplatsen, men den möjligheten saknas. I stället hänvisas intresserade till ett personligt besök på studievägledningen.

I informationen under Foreign Ratings får Kabir veta att hans betyg måste utvärderas av Högskoleverket. För att skaffa sig en svensk läkarlegitimation hänvisas han till Vuxenutbildningen.

! Hade Kabir enbart varit arabiskspråkig hade han inte kunnat hitta någon information.

? På vilket sätt kan informationen om SFI göras tillgänglig för dem med begränsade språkkunskaper i svenska och engelska?

VEMS PLATS?

Lina är civilekonom i botten, har en mastersexamen i business and administration och i internationellt ledarskap. Efter en dykolycka har hon ett rörelsehinder och är rullstolsburen. Hon har arbetat som enhetschef i en mindre kommun under fem år och skulle nu vilja ta sig an en mer kvalificerad uppgift.

Lina går in på goteborg.se för att leta efter lämpliga chefsjobb. Under fliken Jobb hittar hon länken Sök lediga jobb. Ett av fyra tillval heter Prenumerera på chefsjobb, där hon går in. I RSS-flödet finner hon ett jobb som områdeschef i äldreomsorgen som verkar intressant. Vad Lina vill veta är om arbetsplatsen är tillgänglig för rullstolsburna personer. Rent allmänt är hon också intresserad av hur staden arbetar med tillgänglighetsfrågor i sin arbetsgivarroll.

Det finns inget i platsannonsen som talar emot att hon skulle kunna söka tjänsten. Men inte heller något om att man gärna ser en mångfald bland de sökande. Annonsen är dessutom bara tillgänglig på svenska utan möjlighet till teckentolkning eller lyssning.

För att ta reda på om staden har någon policy för mångfaldsrekrytering börjar Lina från startsidan att söka på Styrande dokument. Under kapitel 10 i stadens författningssamling hittar hon Planer, policyer, strategier och program. Ett av avsnitten handlar om Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, Synvändan. Dokumentet vänder sig i första hand till medborgare/brukare. Ett kort stycke tar upp arbete. Men betoningen ligger på åtgärder som kommunen kan tillhandahålla, exempelvis erbjudande om praktikplats eller plats på sociala arbetskooperativ. Lina tittar i stället under Regler och riktlinjer/Personalpolitik. Den enda mångfald som nämns i dokumenten om ledarskaps- och personalidé är jämn fördelning mellan män och kvinnor. Andra mångfaldsgrunder finns inte med.

Hon går tillbaka till startsidan och söker på *medarbetare funktionsnedsättning* men får ingen passande träff.

! På webbplatsen finns inga tydliga signaler om att staden gärna rekryterar personer med funktionsnedsättning som ledare eller medarbetare.

? Finns det ett grundantagande om att personer med funktionsnedsättning inte förväntas att söka ett ordinarie arbete inom staden? Ryms personer med funktionsnedsättning i vi:et som jobbar i staden? Eller är personer med funktionsnedsättning några av ”dom” som ”vi” ska ta hand om?

VIKTIGT VAL

Nadja och Karin söker förskoleplats till sin dotter. De har hört talas om att det ska finnas några förskolor i Göteborg som arbetar medvetet med mångfaldsfrågor och har hbtq-kompetens – vilket de ser som en viktig förutsättning när de ska välja. De vill nu ta reda på vilka regnbågsförskolor som finns och går in på goteborg.se.

Nadja och Karin börjar på Förskola & Utbildning där de går vidare till Förskola & Familjedaghem. På länken förskolor hittar de en lista över alla stadens förskolor. Där finns möjlighet att söka Inriktning. Det fanns tio inriktningar att välja bland, men ingen rör hbtq-kompetens. De söker då på sin stadsdel Örgryte-Härlanda med totalt 59 förskolor. Istället för gå igenom varje hemsida gör de en sökning på *regnbågsförskola* men får noll träffar. De försöker då med *hbtq förskola* men inte heller då får de napp. Som ett sista försök prövar de *mångfald förskola.* Där blir det 35 träffar, men inte i något fall inkluderas hbtq i mångfaldsbegreppet.

Nadja och Karin bestämmer sig för att kontakta förskoleadministrationen för att förhoppningsvis få besked.

! De senaste årens babyboom i regnbågsfamiljer återspeglas inte i de förskoleinriktningar som går att välja bland på webbplatsen.

Finns det inga regnbågsförskolor i Göteborg? Eller är det bara svårt att hitta information om dem? ?

ETT EGET SPRÅK

På äldre dar har Mahmoud tappat en del av sitt svenska språk. Allt oftare uttrycker han sig på sitt modersmål persiska. Mahmoud och hans anhöriga, liksom hemtjänsten, tycker att det vore bra om Mahmoud inte bor ensam då han också fått ett större behov av omvårdnad.

Mahmouds anhöriga börjar söka information om lämpliga äldreboenden på goteborg.se. Via Omsorg & Hjälp upptäcker de snabbt länken Hitta äldreboende. De vill veta om det finns ett äldreboende med persisktalande personal.

Eftersom Mahmoud bor i östra Göteborg söker de efter ett boende där. De får träffar på sju boenden. Av dessa är det bara ett, Kvibergs äldreboende som informerar om något som har anknytning till etnicitet: ”Boendet har även åtta lägenheter för personer från forna Jugoslavien och åtta för personer med demenssjukdom.”

Mahmouds anhöriga använder sig i stället av sökfunktionen och söker på *äldreboende persiska*. De får fyra träffar men ingen som svarar på deras fråga. De prövar med *äldreboende språk* och får 18 träffar. Inte heller där finner de vad de söker. De beslutar att kontakta stadsdelens biståndshandläggare och ställa sin fråga per telefon.

! Allt fler av de äldre göteborgarna har inte svenska som förstaspråk. Ändå är det svårt att hitta information om språkkompetens hos äldreboendenas personal. Ett undantag är finska.

Skulle det gå att på ingångssidan Äldreboende ha med en hänvisning om äldreboenden för göteborgare som inte har svenska som förstaspråk? ?

EN I LAGET

Kim är en duktig fotbollsspelare som söker ett nytt klubblag. På grund av tidigare erfarenheter vill Kim vara säker på att klubben är inkluderande och har hbtq-kompetens. Hen söker på Kultur & Fritid efter Föreningar.

På Sök förening söker hen efter fotbollsföreningar och får fram en lång lista. I rutan för fritext skriver hen *hbtq* och får då ingen träff. Hen försöker i stället med *trans*. Ingen av de två träffar hen får handlar om transpersoner.

Efter ett visst letande bland de stora fotbollsklubbarna i staden tvingas Kim konstatera att ingen av dem signalerar öppenhet för hbtq-personer. Hen återgår till goteborg.se och söker på *hbtq idrott* utan att få relevant information.

! Transpersoner, eller hbtq-personer, som är intresserade av idrott hittar ingen information eller antydan om att de är välkomna till idrotts-Göteborg, varken på goteborg.se eller bland idrottsföreningar. På goteborg.se finns däremot en allmän information om att hbtq-personer omfattas av de mänskliga rättigheterna.

? På vilket sätt kan information på goteborg.se presenteras så att hbtq-personer inkluderas?

UTSATT

Erik har varit gift med en kvinna i tre år. Från att ha varit mycket svartsjuk och kontrollerande har Eriks fru börjat att även fysiskt angripa Erik. Han är desperat och letar på goteborg.se efter vart han ska vända sig för att få stödsamtal.

Via Omsorg & Hjälp kommer Erik till Akut hjälp – du som är utsatt för våld. Där hittar han Stöd- och kriscentrum för vuxna och på den sidan Utväg. Under länken Utväg män står: ”Utväg män, en del av Kriscentrum för mäns verksamhet, erbjuder hjälp speciellt till Dig som utsatt din partner för våld eller hot om våld. På Utväg män får du möjlighet att samtala kring och reflektera över ilska, aggression och våld.”

Erik blir frustrerad. Som den våldsutsatta kan han tydligen inte kontakta Utväg män. Han prövar i ställer att på goteborg.se gå via Missbruk, våld och brott. Där finns en länk till Våld i nära relationer – Dialoga kunskapscentrum, som i sin tur hänvisar tillbaka till staden.

Som sista försök söker han i goteborgs.se:s sökfunktion: *Misshandlad man*. Han får nio träffar men ingen ger information om vart han kan vända sig.

!

Även om det i de flesta fall är kvinnor som misshandlas av män behövs information för utsatta män.

?

På vilket sätt kan män som utsätts för partnervåld få information om vart de ska vända sig?

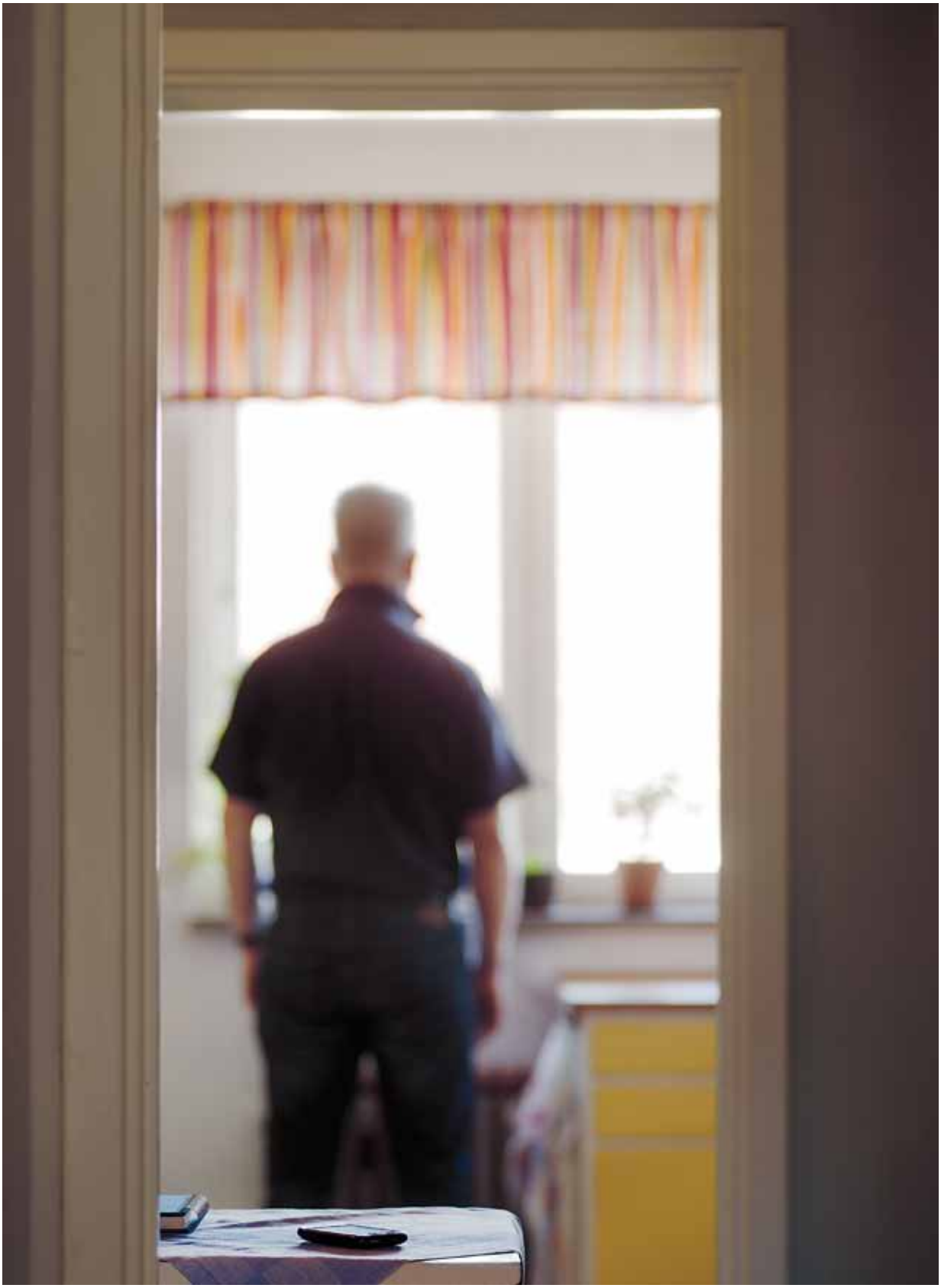

Normkritisk checklista

Normkritik utgår från en analys av sammanhang och helhet. I varje led behöver du fundera över urval av information, hur den framställs, på vilket sätt den illustreras och vem/vilka som är den/de tänkta mottagarna. Börja med dig själv.

Hur ofta tänker du på

din hudfärg?
din sexuella läggning?
vilket kön du har?
din funktionalitet?
klasstillhörighet?

Vem är du själv?

Är du en del av mångfalden eller är du en som ska hantera mångfald och olikheter?

Som normkritiska verktyg används ofta text- och bildanalys. Här är några frågor du kan utgå ifrån.

När du jobbar med text

Vem är ”du” – den tänkta läsaren?

Finns det flera tänkbara ”du”?

Vad får dig att välja ett särskilt ”du”?

Finns det ett underförstått ”vi” i texten? Hur ser det i så fall ut?

Vem kommer till tals i texten? Vem kommer inte till tals?

Är informationen relevant för göteborgare som är och lever på olika sätt?

Hur definierar du begreppet mångfald?

Finns det ett förgivettagande om förkunskaper för att förstå texten?

För vem är den tillgänglig?

För vem är den inte tillgänglig?

När du jobbar med bild

I vilken miljö, i vilket sammanhang är bilden tagen?

Vad ska bilden illustrera?

Vad säger bilden om till exempel klass, kön och etnicitet?

Om det finns människor; vilka människor?

Ålder, kön, hudfärg, funktionalitet?

Är någon aktiv/passiv?

Vad har personen/personerna för kläder?

Begrepp och termer

Avvikande	Annorlunda, onormal, udda, den som bryter mot normen.
Diskriminering	I laglig mening att en enskild person missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med någon av diskrimineringsgrunderna. I vidare bemärkelse kan man tala om att hela grupper diskrimineras, så kallad strukturell diskriminering.
Diskrimineringsgrunder	Sju stycken enlig Diskrimineringslagen från 2009. Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och ålder.
Funktionshinder	Ett hinder i omgivningen och miljön, till exempel bristande tillgänglighet.
Funktionsnedsättning	Nedsättning av en persons fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsförmåga.
Etnisk tillhörighet	En individs nationella och etniska ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.
Hbtq	Samlingsbegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queer.
Inkludera	Inbegripa, innefatta, med syfte att främja mångfald.
Jämlikhet	Alla människor ska vara lika inför lagen och ha samma rättigheter.
Jämställdhet	Kvinnors och män lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter.
Kön	Kan avse biologiskt kön men också socialt skapat kön (genus).
Likabehandling	Principen om likabehandling är vägledande inom EU för att beakta allas lika rättigheter.
Mångfald	En variation av egenskaper, individer och grupper.
Norm	Social regel, rättesnöre, mall, måttstock.
Normal	Vanlig, genomsnittlig, naturlig, det önskvärda.
Normkritik	Innebär att inte fokusera på den eller dem som uppfattas som avvikare i ett sammanhang, utan att fokusera på de normer och maktstrukturer som gör att dessa personer uppfattas som just avvikare och de konsekvenser som kommer av denna obalans.

Regnbågsfamilj	Skiljer sig från den traditionella kärnfamiljen. Kan till exempel bestå av två pappor med barn.
Sexuell läggning	Förmåga att bli kär, förälskad i och attraherad av andra människor. Det finns tre sexuella läggningar: homo-, bi- och heterosexualitet.
Socioekonomisk bakgrund	Statistisk indelning efter bland annat inkomstnivå.
Stereotyper	Förenklade och förutfattade inre och yttre bilder av en grupp eller en individ.
Tolerans	Accepterande av avvikande. Historiskt sett ett honnörsord.
Transpersoner	Paraplybegrepp för en rad könsöverskridare, till exempel transvestiter och transexuella.
Queer	Begrepp som används för att ifrågasätta heteronormen.

Källor

Brune, Ylva: *Svenska nyhetsmedier och mänskliga rättigheter i Sverige*, SOU 2007:102

Edström, Maria, Jacobson, Maria: *Massmediernas enfaldiga typer, Kvinnor och män i mediebruset* 1994, 2004, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Edström, Maria: *TV-rummets eliter. Föreställningar om kön och makt i fakta och fiktion*, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet 2006

Eriksson-Zetterquist, Ulla, Zolli, Rolf, Styhre, Alexander: *Diskminering inom Försvarsmakten – en intersektionell analys* GRI-Rapport 2011:1

Fiske, Susan T: *Controlling other people: The impact of power on stereotyping*, American Psychologist 48, 621-628 1993

Jacobson, Maria, Jansson, Anna-Carin: *Krock eller möte Om professionellt bemötande och heteronormen*, Fritt fram 2006

Jacobson, Maria, (red): *Allt är Möjligt En handbok i mediekritik* 2004

Jansson, Anna-Carin, Jacobson, Maria: *Helt normalt*, Ett block om jämlikhet från Göteborg stad, 2010

Lind Palicki, Lena: *Inte alltid problemfritt att skriva "du"*, Klarspråk 3/12

Ljuslinder, Karin: *På nära håll är ingen normal*. Handikappdiskurser i Sveriges Television 1956-2000. Medie- och kommunikationsvetenskap, Umeå universitet 2002

Kabir behöver undervisning i svenska och måste leta sig fram med hjälp av engelska. Maryam vill simma tillsammans med andra muslimska kvinnor men hittar inga tider. Kim spelar fotboll och letar efter en ny klubb utan att hitta någon som visar sig öppen för hbtq-personer.

Personerna ovan är tre fiktiva besökare som letar information på Göteborgs Stads webbplats. Varför hittar de inte vad de söker?

Den här skriften om normkritisk publicering hjälper dig att upptäcka normer och väcker tankar om hur du kan jobba mer inkluderande.

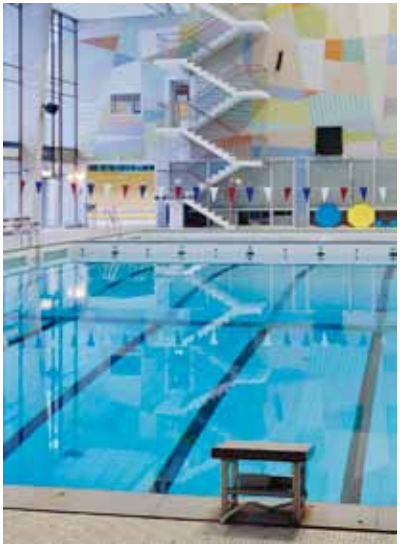

Göteborgs Stad